

GRØNLANDSK KRONIK

Kriminalforsorgen har i 1984 været i pressens og befolkningens søgelys såvel i Grønland som i Danmark.

Debatten omkring grønlandere anbragt i det lukkede danske fængsel Herstedvester efter dom i Grønland for farlig kriminalitet har sat tingene i bevægelse. Som følge deraf er der nu nedsat en arbejdsgruppe i Danmark, der har sat sig til opgave at »kulegrave« de grønlandske indsattes forhold med henblik på at fremskynde tilbageførsel til Grønland. Denne debat har ligeledes ført til, at spørgsmålet livligt diskuteres såvel i radio som i aviserne. Også på politisk plan er der begyndt at komme reaktioner i form af udtalelser og forslag. Det seneste udspil er kommet fra Nanortalik kommune, der har rettet henvendelse til Landsstyret om at stille den nu forladte Lorantstation i Frederiksdal til rådighed mod et passende overtagelsesvederlag. Nanortalik kommune har peget på den mulighed, at man evt. kunne »hjemkalde« Herstedvesteranbragte dertil. Denne henvendelse har Landsstyret videresendt til Kriminalforsorgsnævnet som det rette vedkommende. I skrivende stund er der ikke taget stilling til spørgsmålet, men sagen vil blive behandlet ved førstkommande møde i januar 1985.

Ved Landstingets efterårssamling i 1984 har kriminalloven været genstand for debat. Dette resulterede i, at der nu er nedsat et politisk udvalg, der får til opgave at »kigge kriminalloven ud i sømmene«, som det blev udtrykt.

Under samme samling var der også to punkter, der blev berørt. Et landstingsmedlem havde fremsat et forslag om forbedring af opholdsværtshonoraret. Emnet førte dog ikke rigtig til nogen afklaring, idet man fra kriminalforsorgen forinden havde tilskrevet Landsstyret, at sagen er under behandling og i øjeblikket ligger til afgørelse i direktoratet.

Et andet medlem havde fremsat forslag om oprettelse af en kvindelig afdeling i en af de eksisterende anstalter. Emnet førte til livlige diskussioner, der til sidst resulterede i, at flertallet stemte for, at emnet bør undersøges nærmere bl. a. ved henvendelse til de implicerede institutioner. Emnet vil ligeledes blive taget op på det førstkommande møde i kriminalforsorgsnævnet.

Ved årets begyndelse satte kriminalforsorgen sig som mål at gennemføre en slags oplysningskampagne på landsbasis. Opgaven er ved årets udgang fuldført, idet samtlige afdelinger/filialkontorer har afholdt møder med bygderåd/socialkontorer m. m., hvor man fortalte om kriminalforsorgens arbejde. Dette har igen medført, at flere og flere institutioner og organisationer henvender sig til kriminalforsorgen for at høre mere om vore arbejdsopgaver og i forbindelse med konkrete sager.

Uddannelse af den frie forsorgs personale har været et ømt punkt, idet mulighederne heroppe ikke har været så gode. Under landsmødet i 1983 blev der fremsat ønsker om at gøre noget mere ved sagen. Siden har der været drøftelser og forhandlinger mellem kriminalforsorgen, politimesteren, Social-pædagogisk Seminarium, anstalten og Direktoratet for Kriminalforsorgen. Disse drøftelser er nu mundet ud i, at man har udarbejdet et forslag om en uddannelsesplan, hvor ansatte i ungdomspensionerne kan indgå i den almindelige anstaltsbetjentuddannelse. Der vil i nær fremtid falde en afgørelse i sagen.

Kriminalforsorgsnævnet

Det grønlandske kriminalforsorgsnævn har i 1984 afholdt 10 møder. 9 af møderne har været såkaldte forretningsudvalgsmøder, ligesom det samlede nævn har afholdt 1 møde.

I 1984 er der blevet behandlet 46 prøveløsladelsessager. I 31 sager blev prøveløsladelse meddelt, medens der i 15 tilfælde blev meddelt afslag. I 8 tilfælde skyldtes afslaget manglende bolig og i 7 tilfælde ny kriminalitet eller disciplinære vanskeligheder. 6 domfældte har ikke ønsket prøveløsladelse.

Kriminalforsorgsnævnet har i øvrigt behandlet 3 sager vedrørende ansøgninger om overførsel til afsoning i Grønland, jfr. kriminallovens § 127. I alle 3 tilfælde er der givet afslag.

Kriminalforsorgens ungdomspensioner

Ungdomspensionernes historie i Grønland startede i begyndelsen af 1967, hvor den første ungdomspension blev åbnet i Sisimiut/Holsteinsborg. Huset var et dobbelt type 25-hus, hvor den ene halvdel blev benyttet som forstanderbolig og den anden halvdel til 4—6 anbragte. Kun hustruen var ansat som økonoma, hvorimod husets »herre« holdt opsyn med huset ved siden af sit arbejde som politimand.

Senere blev der bygget en ungdomspension i Nuuk/Godthåb med plads til 10 anbragte. Der blev ansat et forstanderpar, hvor manden tog sig af regnskabsmæssige og styringsmæssige opgaver, og hvor hustruen tog sig af køkkenet og rengøring. Bygningen blev dog den 1/1-1976 inddraget under anstalten i Nuuk.

Den næste ungdomspension blev bygget i Ilulissat/Jakobshavn og blev indviet april 1979. Bygningen var ny af sin slags og er beregnet til at modtage 7 anbragte. Personalemæssigt kørte den på samme måde som i ungdomspensionen i Sisimiut, nemlig med et forstanderpar som det også var tilfældet i Nuuk.

Der har været planer om at bygge en ny ungdomspension i Nuuk, men på grund af forskellige vanskeligheder blev dette ikke til noget, hvorefter de afsatte midler blev benyttet til at bygge en hel ny ungdomspension i Sisimiut i stedet for den gamle, der efterhånden var blevet meget forældet. Huset blev senere overdraget Socialdirektoratet. Den er af samme model som den i Ilulissat og blev taget i brug i sommeren 1982.

Som årene gik, blev det mere og mere klart, at personalenormeringen var utilstrækkelig, hvorfor der efter nogle år blev ansat 2 såkaldte værk mestre. Deres funktion er at aktivisere de anbragte i fritiden, ligesom de har til opgave at fungere som forstander, når denne er på ferie eller på anden måde fraværende. Denne udførelse er ikke nok. Den utilstrækkelige bemanding har medført, at flere forstanderpar er holdt op efter 1 år eller nogle års tjeneste. De har samstemmende udtalt, at det er umenneskelige krav, der stilles.

De to institutioner kaldes for ungdomspensioner, men i virkeligheden må man nok betegne dem som »minianstalter«, dog uden den nødvendige personaledekning. De anbragtes kriminalitet svarer stort set til kriminaliteten hos de folk, der er anstaltsanbragte. Halvdelen af samtlige anbragte er dømt for meget omfattende berigelseskriminalitet, medens den anden halvdel består af grov vold, forsøg på mand-

drab, sædelighedsforbrydelse, brandstiftelse og vold med døden til følge. Alle er »hjemfaldne« til anstaltsanbringelse, men er idømt anbringelse under vores regi på grund af deres lave alder.

Den omtalte utilstrækkelige bemanning betyder ligeledes, at de unge mennesker meget af tiden, særlig om aftenen og natten, er overladt til sig selv. Dette har i flere tilfælde resulteret i ballade, hærværk, skydeepisode, brandstiftelse m. m.

I takt med, at kriminaliteten bliver grovere og grovere, er presset i anstalterne forøget. Det betyder igen, at kun de groveste kommer ind, hvorimod de »mindre« grove, der ellers er hjemfaldne til anstalt, kommer under den frie forplejning og ungdomspensionerne som den eneste »effektive« foranstaltningmulighed. Blandt andet disse forhold gør, at de anbragte bliver sværere at have med at gøre, og opgaverne for de ansatte er blevet betydelig vanskeligere.

Som følge af manglende anbringelsesmuligheder for de kvindelige domfældte er det efter drøftelse i det grønlandske kriminalforsorgsnævn besluttet at benytte ungdomspensionen i Sisimiut som en slags kvindelig afdeling. Det betyder dog ikke, at der bliver oprettet en decideret afdeling i selve pensionen med de nødvendige faciliteter. Men erfaringerne af tidligere forsøgsanbringelser viser, at det er nødvendigt at »afskærme« 2—3 værelser fra de øvrige værelser ved at sætte en dør ude på gangen, således at der kan aflåses om natten. Derved kan man sætte en stopper for nattens vandringer, der tidligere har givet visse vanskeligheder. Der er for tiden 2 kvindelige anbragte i ungdomspensionen.

Som det var tilfældet i de seneste år, har ungdomspensionen været flittigt benyttet og det tiltrods for, at vi igen i år har forsøgt at bremse anbringelsesaktiviteten i erkendelse af, at det er for svært for personalet, når der er for mange anbragte.

Ved det førstkommande kriminalforsorgsnævnmøde vil hele problematikken omkring ungdomspensionerne blive taget op, ligesom man ønsker at have fastsat de grundlæggende mål og principper omkring brugen af ungdomspensionerne. I samme forbindelse vil spørgsmålet omkring bemanding af dem også blive drøftet.

Man må betragte ungdomspensionsområdet som en slags »sort plet« i det grønlandske foranstaltningssystem, hvorfor en sanering er nødvendig.

Forsørgsarbejdet

Antallet af tilsynsklienter gik ned i 1983. I 1984 er tallet næsten uændret. Tallene viser ligeledes, at presset på anstaltspladserne fortsat er stort.

Antallet af Herstedvesteranbragte er nu kommet ned på 13, hvilket giver os et betinget håb om, at tallet er nedadgående.

Hvad angår anbringelse hos såkaldte private opholdsværter kan det oplyses, at tallet desværre er langt nede. Det skyldes, at det er blevet sværere at skaffe sådanne familier, bl. a. på grund af den ringe honorering. En væsentlig forklaring i den forbindelse er også den omstændighed, at familierne er blevet mere forbeholdne og tilbageholdende, formentlig afskrækket af de mange alvorlige forbrydelser, man hører om i medierne. Spørgsmålet om honorering værserer endnu, men ventes afklaret meget snart.

Forsørgsarbejdet lider også under vanskelige kår. I de byer, hvor der ikke fin-

des afdeling eller filialkontor, kan det til tider være vanskeligt at effektuere tilsyn og afvænningsbehandling, sådan som man gerne vil. Specielt afvænningsbehandling, der er en meget vigtig del for nogles vedkommende, er vanskeligt at håndtere.

De såkaldte lokale kontaktgrupper er startet, og de fleste steder meldes der om gode aktiviteter og samarbejde.

Den frie forsorgs medarbejdere, herunder sagsbehandlere lider under mangel på muligheder med hensyn til dygtiggørelse. Det er et problem, som vil blive søgt afhjulpet. Foreløbig er bestræbelserne, hvad angår uddannelse, mundet ud i, at der er lagt en uddannelsesplan for ansatte inden for ungdomspensionerne.

Med hensyn til forsorgsbetjeningen af anstalten i Nuuk kan det nævnes, at arbejdsopgaverne dér vil blive forøget, når det planlagte arresthus og udvidelse af anstalt bliver færdige.

Det gennemsnitlige daglige antal foranstaltede i henhold til den grønlandske kriminallov¹⁾

Foranstaltning	1975	1980	1981	1982	1983	1984
Psykiatrisk hospital i Danmark	} 10	{ 7	6	4	7	9
Anstalten ved Herstedvester, Danmark		{ 10	12	14	17	13
Anstalt i Grønland	22	48	40	45	49	48
Ungdomspension i Grønland	13	12	15	11	12	11
Privat anbragte m. v. i Grønland	10	21	6	5	9	5
Tilsyn med pålæg/vilkår	147	186	183	193	176	174
Total	203	284	262	272	270	260
Mentalobservation i Danmark	2	3	1	2	2	1

¹⁾ Befolkningen er på ca. 52.000.

NORSK KRONIKK 1984 OG FØRSTE HALVÅR 1985

Det viktigste av mer generell interesse som skjedde i norsk strafferett i 1984, var at *Straffelovkommisjonens prinsipputredning* ble lagt fram. (Skrivearbeidet ble avsluttet i 1983, og utredningen har NOU-nummer fra 1983 — NOU 1983:57 Straffelovgivning under omforming — men den forelå trykt først i 1984). Utredningen har vært på høring, og konkrete lovforslag kommer kommisjonen tilbake til, i lys av bl a høringsuttalelsene.

Det er antakelig stor enighet om at utredningen gir en velskrevet og grei oversikt over norsk strafferett i dag og over behovet for endringer av mer systematisk eller teknisk art. Når det gjelder realitetsforslagene, vil meningene naturlig nok være mer delt. Jeg kan ikke her ta sikte på noen fullstendig oversikt over kommisjonens synspunkter, men bare nevne noen punkter som har fått særlig oppmerksomhet.

Et omstridt punkt er spørsmålet om revisjon av reglene om *sikring og forvaring*. Kommisjonens flertall legger seg her nokså nær opptil et eldre forslag fra Straffelovrådet. Flertallet går dermed inn for særforholdsregler overfor lovbrøyttere som har begått alvorlige forbrytelser, og som dessuten anses som særlig farlige for andres liv, legeme og helse. Forslaget skiller mellom tilregnelige og utilregnelige lovbrøyttere. Overfor tilregnelige er flertallets forslag at det istedenfor fengsel skal kunne idømmes forvaring — en frihetsstraff med en fastsatt lengstetid som skal kunne forlenges av domstolene. Mindretallet (ett medlem) går inn for helt å avskaffe særreaksjoner overfor tilregnelige lovbrøyttere. For utilregnelige lovbrøyttere går flertallet inn for at de skal kunne dømmes til anbringelse i institusjon under psykisk helsevern eller andre grener av sosialomsorgen. Oppholdet skal vare så lenge det er nødvendig, men ikke utover 5 år uten samtykke fra kontrollkommisjonen for institusjonen. Mindretallet foreslår at retten skal fastsette en lengstetid for anbringelsen som ikke skal kunne forlenges. — De psykiatriske institusjoner skal etter flertallets forslag ha plikt til å ta imot lovbrøyttere som blir dømt til anbringelse, og dette har møtt sterk motstand fra en rekke psykiatere. — Videreføringen av Straffelovrådets eldre forslag — fra 1974 — er forøvrig en sak som har trukket svært lenge ut. Det har vært forutsatt at proposisjon om dette skulle fremmes uten at man ventet på Straffelovkommisjonens generelle lovutkast, og saken har i prinsippet stått på Justisdepartementets arbeidsprogram i flere år, men uten at den foreløpig er fremmet. Siste trinn i utviklingen ser ut til å bli at det sommeren 1985 blir nedsatt et underutvalg under Straffelovkommsjonen til å se på saken nok en gang.

På et par områder mente Straffelovkommisjonen at lovendringer burde vedtas meget raskt. Dette gjaldt for det første et forslag om å *heve den kriminelle lavalder* fra 14 til 15 år. Dette blir antakelig fulgt opp av Justisdepartementet i løpet av 1985.

Videre mente kommisjonen det hastet med å *senke lovens minstetid for fengselsstraff* fra 21 til 14 dager. Dette forslaget fulgte departementet opp meget raskt — i en proposisjon fra april 1984. I proposisjonen ble senkningen av minstetiden kombinert med en generell adgang til å bruke bot sammen med fengselsstraff. — Etter-

som klart de fleste av de helt korte ubetingete fengselsstraffene i Norge gjelder promillekjøring, kom man her raskt over i en av de tradisjonelle norske promillekjøringsdebattene, og resultatet i Stortinget (i begynnelsen av 1985) ble at minstestrafen generelt ble senket til 14 dager, men med et uttrykkelig unntak i veitrafikkloven for promillekjøring. Her er dermed minstestrafen fortsatt 21 dager.

Mens denne proposisjonen var til behandling i Stortingets justiskomité, ga for øvrig Justisdepartementet i september 1984 Straffelovrådet i oppdrag å utrede om det bør foretas endringer i *reaksjonene mot promillekjøring*. Rådet er bl a bedt om å vurdere om man i større utstrekning enn i dag bør bruke bot i stedet for fengselsstraff, og skal også vurdere nærmere problemet med lav promille. — Ut fra skjebnen til minstestraft-forslaget er det vel imidlertid grunn til en viss skepsis når det gjelder hva som realistisk kan komme ut av dette arbeidet.

Så fra alkohol til narkotika, som stadig holder seg som et aktuelt tema i norsk kriminalpolitikk. I 1984 har et prosessuelt spørsmål vært aktuelt som lovgivnings tiltak, nemlig den såkalte *romavlytting*. Justisdepartementet sendte i november 1984 ut et høringsnotat der det blir drøftet om politiet bør få adgang til å foreta romavlytting i narkotikasaker og i saker om rikets sikkerhet. Hensyn for og mot ble drøftet i notatet, mens standpunkt først skulle tas etter at man hadde sett høringsinstansenes syn. Høringsfristen gikk ut tidlig i 1985, og det ble deretter avklart at forslag om romavlytting ihvertfall ikke skulle fremmes uten nærmere vurdering. Senere — i april 1985 — har justisministerens parti (Høyre) i et landsstyrevedtak avvist tanken om romavlytting.

Som i foregående år har videovold og pornografi vært mye fremme i den offentlige debatt. Resolusjoner og vedtak er fattet i kommunestyre og private organisasjoner over hele landet. Fra myndighetenes side ble et straffebud mot grov *videovold* vedtatt i 1982, mens man senere har arbeidet videre med spørsmål om mer administrative tiltak. I en utredning fra oktober 1984 gikk en interdepartemental arbeidsgruppe inn for at det gis en egen lov som gir hjemmel for å gjennomføre obligatorisk registrering og merking av videogrammer. Forslaget er fulgt opp i en proposisjon fra Kultur- og vitenskapsdepartementet våren 1985.

Om *pornografien* har det vært en stor politisk drakamp, som bl a innebar en allianse mellom Arbeiderpartiet (i opposisjon) og Kristelig Folkeparti (et av de samarbeidende regjeringspartier). — I januar 1984 satte Arbeiderpartimedlemmer av Stortingets justiskomité frem et privat lovforslag om endring av pornografibestemmelsen i straffeloven § 211, og dette forslaget ble det arbeidet videre med i justiskomitéen inntil komitéen avga innstilling i mars 1985. Samtidig vurderte Straffelovrådet pornografibestemmelsen, etter oppdrag fra Justisdepartementet i februar 1984. Straffelovrådets utredning ble avgitt i mars 1985, kort tid før justiskomitéen avga sin innstilling. Rådet tok utgangspunkt i at bare materiale som kan antas å ha skadevirkninger, bør være forbudt, og foreslo ut fra dette en liberalisering av pornografiforbudet i § 211. Samtidig foreslo rådet et nytt »utstillingsforbud«, som særlig tok sikte på å ramme offentlig utstilling av kvinnediskriminerende materiale. Departementet sendte Rådets forslag på høring, men justiskomitéen ville ikke godta noen proposisjon fra departementet, fordi komitéens innstilling da var

avgitt. Justisministeren presenterte isteden sitt syn i en »betenkning« fra Justisdepartementet som ble sendt justiskomiteén. — Oppi mye oppstyr om saksbehandling og fremgangsmåter var det temmelig uklart hvilke realitetsuenigheter som egentlig var til stede, og det er vel foreløpig også nokså uklart hva som nærmere ligger i det forslaget som ble vedtatt, nemlig forslaget fra Arbeiderpartiets medlemmer i justiskomiteén. Det er likevel klart at det ikke er foretatt noen liberalisering av forbudet i § 211, slik Straffelovrådet foreslo. Videre er det søkt klagjort i bestemmelsen at ikke bare sedlighetsbetraktninger, men også ønsker om å motvirke forrående og kvinnediskriminerende materiale, skal være relevant når man trekker grensene for det straffbare. Noe utstillingsforbud ble ikke vedtatt.

Kirsti Coward